

هنر در آینه پژوهش

مقدمه

پژوهش‌های هنری در عرصه آموزش و پرورش هنر، امیدوارکننده‌ترین تکیه‌گاه برای تداوم کار و دل‌بستگی دبیران و مدرسان هنر به‌شمار می‌آید. بسیاری از این پژوهش‌ها از وجود یک سرمایه عظیم معنوی در ذات فرزندان ما خبر می‌دهد که بسستر تعلیمی مناسب در کوتاه مدت می‌تواند آن را از عمق وجود به سطوح عینی جاری سازد و هر دانش‌آموز و هنرجویی را از برکت تأثیرات مثبت و ابتهاج و رهایی روح بهره‌مند کند.

به همین‌سان، تحقیق هنری تاباندن نور بر فرآیند تعلیم و تربیت هنری است. چراغی است که راه را روشن‌تر و حرکت و تلاش را با آگاهی بیش‌تر معنی مضاعفی می‌بخشد و بی‌تردید معلمان هنر همواره به یافته‌های پژوهش‌های هنری نیازمندند. در این بخش با ارائه چکیده‌ای از دو پژوهش انجام شده، از همه همراهان «رشد آموزش هنر» درخواست می‌کنیم نتایج و یافته‌های مطالعات علمی خود را جهت درج در مجله برای ما ارسال کنند.

شایان ذکر است در انتهای هر پژوهش تحلیل مختصری با هدف کاربست یافته‌های پژوهشی ارائه شده که به بهره‌گیری از آن‌ها کمک خواهد کرد.

این مطالعه در سال تحصیلی ۷۹-۷۸ توسط آقای محمدحسن حنیفی در پژوهشگاه مطالعات آموزش و پرورش انجام گرفته است.

مشکلات اجرای برنامه درس هنر از دیدگاه معلمان هنر دوره راهنمایی استان کردستان و ارائه پیشنهادها

**ایده کارگاه هنر و
یا کلاس مخصوص
هنر حرف مشترک
بسیاری از دبیران و
همکاران فرهنگی
است و وجود
فضاهای بدون
استفاده و تغییر
کاربری آنها به
کارگاه‌های هنری،
سرآغاز مهمی برای
شکل‌گیری این
کارگاه‌هاست**

● همانند سایر دروس (فیزیک، شیمی و...) وسایل کمک‌آموزشی برای درس هنر در مدارس فراهم باشد.

● جهت تهیه وسایل و ابزار آموزش هنر در مدارس، بودجه ویژه‌ای از طرف آموزش و پرورش استان اختصاص یابد.

● ارزش‌یابی از درس هنر بدون توجه به نمره دانش‌آموزان در سایر دروس صورت گیرد. هم‌چنین آزمون درس هنر به صورت هماهنگ حداقل در سطح استان برگزار شود.

● ذوق هنری معلمان از طریق مجله‌های رشد معلم افزایش یابد.

● آموزش منطبق با دانش روز، جهت دبیران، به صورت آموزش ضمن خدمت در نظر گرفته شود.

● دوره‌های آموزشی برای معلمان که در غیر از رشته خود تدریس می‌کنند و با شیوه کلاس‌داری هنر آشنایی ندارند، پیش‌بینی و اجرا شود.

● از مدل‌های زنده در آموزش نقاشی، برای فعال کردن ذهن دانش‌آموزان به جای استفاده از عکس یا آموزش روی تخته سیاه استفاده شود.

● دبیر هنر متناسب با شرایط، حتی الامکان از رعایت قوانین و مقررات اداری و معمول در کلاس هنر آزاد باشد.

● کتاب‌های روش تدریس هنر، با توضیحات و عکس‌های متنوع‌تر و بیش‌تری همراه باشد تا دبیر هنر بتواند از آنها استفاده کند.

● سهمیه معلمان هنر در مراکز تربیت معلم و مراکز آموزش عالی افزایش یابد و دوره‌های ضمن خدمت کارکنان و معلمان هنر توسعه یابد.

● یکی از کلاس‌های مدرسه برای فعالیت‌های هنری دانش‌آموزان اختصاص یابد تا دانش‌آموزان هر کلاس در زنگ هنر فعالیت‌هایشان را در آنجا انجام دهند و فضا و امکانات نیز باید متناسب با فعالیت‌های گوناگون هنری کودکان در رشته‌های مختلف هنری باشد.

نمونه آماری این بررسی ۱۰۴ نفر از معلمان دوره راهنمایی مناطق و نواحی آموزش و پرورش استان کردستان بوده‌اند که اطلاعات آن با استفاده از پرسش‌نامه محقق یافته و مصاحبه هدایت شده جمع‌آوری و با نرم‌افزار spss تحلیل شده است. نتایج این تحقیق نشان داده است:

● معلمان مرد و زن نگرش مثبت و یکسانی به درس هنر دارند.

● معلمان مرد و زن معتقد بودند که کمبود وسایل آموزش هنر از قبیل قلم، کاغذ و دوات برای خوش‌نویسی و وسایل مناسب و مورد نیاز برای نقاشی و طراحی از مهم‌ترین موانع اجرای مطلوب این درس هستند.

● به نظر معلمان، حجم کتاب درسی هنر دوره راهنمایی با ساعات آموزشی تعیین شده، تناسب ندارد. به عبارت دیگر، زمان برنامه درس هنر کافی نیست.

● معلمان مرد و زن بر این نظرند که کمبود دبیران متخصص و کیفی و مجرب از موانع اجرای صحیح برنامه درس هنر است و بر آن تأثیر نامطلوب می‌گذارد و از این نظر تفاوتی بین نظرات مردان و زنان وجود ندارد.

لذا برای توسعه و کیفیت‌بخشی به درس هنر در دوره راهنمایی، این پژوهش پیشنهادهای ذیل را ارائه کرده است:

● ایجاد کارگاه ویژه آموزش درس هنر در مدارس.

● ایجاد شرکت تعاونی یا فروشگاه برای عرضه آسان و ارزان وسایل و ابزار آموزش هنر به معلمان و دانش‌آموزان در مدارس و تشویق و توجه بیش‌تر والدین به هنر در جلسات انجمن اولیاء و مربیان.

● برپایی نمایشگاه‌های دائمی از کارهای دستی و خلاقیت‌های دانش‌آموزان به منظور رشد و شکوفایی علائق و استعدادهای دانش‌آموزان و تشویق بیش‌تر از آنها از سوی ادارات آموزش و پرورش.

هنر به خاطر
لذت آفرینی و
بصیرت بخشی و
سروکار داشتن
با روح و روان
دانش آموزان،
می تواند راه
اثر گذاری را
کوتاه کند
و با برطرف
ساختن نیازهای
روحی، خود
را به جزئی
تفکیک ناپذیر
از شخصیت
هر کس تبدیل
سازد

- آرشویی از وسایل دورریختنی در کارگاه هنر برای استفاده آزادانه دانش آموزان در مدرسه تهیه شود.
  - با مراکز خارج از مدرسه که مسئولیت توسعه آموزش های هنری را دارند مانند کتابخانه ها، اداره فرهنگ و ارشاد اسلامی، دانشکده های هنر و سایر مراکز برای آموزش هنر هماهنگ شود.
  - فعالیت های هنری به فضای بسته کلاس و مدرسه منحصر نشود.
  - بازدید از موزه ها و نمایشگاه های هنری در دستور کار مدارس قرار گیرد.
- بدیهی است اجرای هر یک از پیشنهاد های اشاره شده

افقی حرکت آفرین و گامی رو به پیش برای آموزش هنر به حساب می آید. اما نکته مهم این است که با پیگیر شدن اجرای عملی پیشنهاد های سازنده فوق نباید با بروز اولین مانع متوقف شد. ایده کارگاه هنر و یا کلاس مخصوص هنر حرف مشترک بسیاری از دبیران و همکاران فرهنگی است و وجود فضاهای بدون استفاده و تغییر کاربری آن ها به کارگاه های هنری، سرآغاز مهمی برای شکل گیری این کارگاه هاست و در این خصوص همکاری مدیر مدرسه با دبیر هنر می تواند نویدبخش کاری ارزشمند باشد که دانش آموز را به این احساس برساند که در مدرسه جایگاهی ارزنده برای هنر وجود دارد.

بررسی جایگاه تدریس هنر در مدارس راهنمایی استان سمنان از دیدگاه معلمان و دانش‌آموزان

- این مطالعه توسط حمید کاظمی و با نظارت محمد مهدی هراتی و با استفاده از اعتبارات شورای تحقیقات استان انجام شده است.
- حجم نمونه ۲۰۰ نفر از دانش‌آموزان دوره راهنمایی و ۳۰ نفر از معلمان این دوره بوده‌اند، نتایج تحقیق نشان داده است:
- دانش‌آموزان و معلمان علاقه بسیار زیادی به هنر دارند و برای درس هنر اهمیت و جایگاه ویژه‌ای قایل هستند. در عین حال، آن‌ها شناخت ضعیفی از این رشته درسی دارند.
- درس هنر به میزان نسبتاً مطلوبی در ساعات مقرر در مدارس تدریس می‌شود.
- دانش‌آموزان و معلمان معتقدند که معلم متخصص هنر، مهم‌ترین نقش را در اهمیت پیدا کردن درس هنر و علاقه دانش‌آموزان دارد.
- علت عمده اختصاص یافتن ساعات درس هنر به فعالیت غیر هنری، کمبود معلم متخصص این درس است.
- دانش‌آموزان نظر مساعد و مطلوبی از وضعیت هنر در مدارس دارند و خواستار معلم اختصاصی (متخصص) برای درس هنر هستند.
- ساعات درس هنر از نظر کیفی، چندان مورد رضایت دانش‌آموزان نیست.
- میزان ساعات درس هنر برای دانش‌آموزان پایه اول راهنمایی کافی ولی برای پایه‌های دوم و سوم کم است.
- بیش‌ترین فعالیت کلاسی دانش‌آموزان به ترتیب، طراحی و نقاشی - خوش‌نویسی و کم‌ترین فعالیت انجام شده کار دستی است.
- مهم‌ترین مشکل دانش‌آموزان در سال تحصیلی: کمبود ساعات درس هنر، نداشتن معلم متخصص و گرانی وسایل هنری بوده است.
- تعداد معلمان اختصاصی درس هنر در مقایسه با دروس دیگر بسیار کم است.
- تدریس درس هنر، توسط معلمان متخصص هنر از لحاظ کیفی و کمی بر تدریس معلمان غیر اختصاصی برتری دارد.
- معلمان اختصاصی (متخصص) در تدریس خود به میزان بالاتری از کتاب استفاده می‌کنند و در مقایسه با سایر معلمان به اهداف آن آگاهی دارند.
- گروه‌های آموزشی و آموزش ضمن خدمت در قبال درس هنر نقش بسیار ضعیفی دارند.
- فرصت تحقق محورهای مورد اشاره در حال حاضر با تربیت معلمان متخصص هنر تا اندازه قابل توجهی فراهم شده است؛ به گونه‌ای که معلمان هنر علاوه بر هنرمند بودن در یک رشته اختصاصی به راه‌ها و روش‌های آموزش هنر در سطح عمومی نیز آگاهی دارند.
- اما باید توجه داشته باشیم که زنجیره فرآیند آموزش هنر با قرار گرفتن حلقه‌های مختلف در کنار هم تکمیل‌شدنی است. به عنوان نمونه در کنار معلم اختصاصی هنر، گروه آموزشی فعال و آموزش‌های ضمن خدمت و به هنگام می‌تواند ارزش افزوده درس هنر را در تثبیت آن به عنوان یک ماده درسی مهم مضاعف کند و مدار اصلی آموزش هنر را که بر محور علاقه‌مند شدن دانش‌آموز استوار بوده برقرار نماید. در عین حال، مهم این است که هر کس که جایگاه خود را در حلقه‌ای از این زنجیره به خوبی درک می‌کند، به وظیفه خود نیز به خوبی عمل کند. به خاطر داشته باشیم هنر به خاطر لذت‌آفرینی و بصیرت‌بخشی و سروکار داشتن با روح و روان دانش‌آموزان، می‌تواند راه اثرگذاری را کوتاه کند و با برطرف ساختن نیازهای روحی، خود را به جزئی تفکیک‌ناپذیر از شخصیت هر کس تبدیل سازد بنابراین معلمان هنر در آیین پژوهش‌های هنری می‌توانند عملکرد خود را به خوبی رصد کنند و دست‌مایه‌های لازم را برای توفیق بیش‌تر در نتایج این مطالعات جست‌وجو نمایند.